

https://doi.org/10.31516/2410-5333.054.08

УДК 930.25:004]:378.147](045)

В. О. Ярута, кандидат технічних наук, доцент, Харківська державна академія культури, м. Харків

victor_yaruta@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-4410-2792>

КУРС «ЕЛЕКТРОННІ АРХІВИ»: ПРАКТИКА ВИКЛАДАННЯ

Розглянуто практику викладання курсу «Електронні архіви» в Харківській державній академії культури, а саме: надано опис, мету, завдання, програму, означено методи навчання та форми контролю, охарактеризовано методичне забезпечення та рекомендовані джерела інформації, також окреслено основні проблеми, що виникають під час викладання.

Ключові слова: *електронні архіви, практика (методика) викладання, інформаційна діяльність, бібліотечна справа, архівна справа, документаційна діяльність.*

В. А. Ярута, кандидат технических наук, доцент, Харьковская государственная академия культуры, г. Харьков

КУРС «ЭЛЕКТРОННЫЕ АРХИВЫ»: ПРАКТИКА ПРЕПОДАВАНИЯ

Раскрыто практику преподавания курса «Электронные архивы» в Харьковской государственной академии культуры, а именно: даны описание, цель, задачи, программа, охарактеризованы методы обучения, формы контроля, методическое обеспечение и рекомендуемые источники информации, также названы основные проблемы, возникающие в процессе преподавания.

Ключевые слова: *электронные архивы, практика (методика) преподавания, информационная деятельность, библиотечная деятельность, архивная деятельность, документационная деятельность.*

V. O. Yaruta, Ph.D., Associate Professor, Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv

COURSE «ELECTRONIC RECORDS MANAGEMENT»: PRACTICE OF TEACHING

The aim of this paper. The article deals with revealing the practice of teaching of the course «Electronic Records Management» to the bachelors of the Kharkiv State Academy of Culture

Research methodology of the study applies the analysis method to disclose the structure and content of the new course «Electronic Records Management», as well as problems encountered in the process of its construction and teaching.

Results. In the offered work the description of the course «Electronic Records Management», its purpose, tasks, program are given, teaching methods and forms of control are disclosed, methodical basis and recommended sources of information are given assessment. In accordance with the new requirements of the higher education standard of Ukraine, general and special competences are disclosed, the formation of which is aimed at discipline, as well as the expected

results of student learning are named. Also outlined the main problems that must be overcome during the teaching process, namely: insufficient quantity and quality of content of the existing teaching-methodical and reference literature, and the actual lack of textbooks in the Ukrainian language.

The practical significance. The research contributes to discussing of content and teaching methods of the new course «Electronic Records Management» among specialists of higher education.

Keywords: *electronic records management, practice (methods) of teaching, informational activity, library activity, archival activity, documentary activity.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах зростаючої інформатизації суспільства лавиноподібно збільшуються обсяги різноманітних даних, що створюються в найрізноманітніших сферах людської діяльності та зберігаються як у традиційній, так і в електронній формі. Для збереження та пошуку таких даних все частіше застосовують електронні архіви (Георгій Асєєв, Алексей Рындин), які можуть бути як окремими самостійними програмно-технічними комплексами, так і складовими інших інформаційних систем. Створення, адміністрування та користування ними потребує спеціальних фахових знань, а, отже, підготовка відповідних фахівців є актуальною.

Питанням підготовки фахівців різних рівнів присвячено розвідки таких науковців, як Н. Бачинська, Т. Білова, Ю. Бриль, В. Загуменна, І. Коханова, Н. Кушнарєнко, Г. Папакін, Л. Прокопенко, А. Соляник, І. Тимошенко, Л. Філіпова, Г. Шемаєва, В. Ярута та ін.

Мета статті — розглянути практику викладання курсу «Електронні архіви» бакалаврам Харківської державної академії культури (ХДАК).

Виклад основного матеріалу дослідження. Навчальна дисципліна «Електронні архіви» викладається впродовж багатьох років, від початку, слухачам спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність», тепер, студентам нової спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа».

Програму курсу «Електронні архіви» складено відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів зі спеціалізації «Інформаційна та документаційна діяльність», спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», затвердженої рішенням Вченої ради ХДАК. Загальний обсяг дисципліни становить 3 кредити або 90 годин, зокрема: 16 годин — лекції, 10 годин — практичні заняття, 64 години — самостійна робота. Вона викладається на 3 курсі, у 5 семестрі та завершується заліком.

Предмет вивчення курсу — методологічні принципи організації та використання електронних архівів.

Оволодіння теоретичними засадами курсу передбачає набуття знань під час вивчення таких фахових дисциплін: «Інформаційні техноло-

гії», «Настільні видавничі системи», «Локальні інформаційні мережі», «Основи проектування інформаційних систем», «Інтернет/Інтранет технології», «Протоколи Інтернет», «Захист інформації в комп'ютерних системах».

Метою навчальної дисципліни є надання студентам теоретичних та практичних знань з основ використання сучасних інформаційних технологій із застосуванням персональних комп'ютерів у галузі архівної справи для збереження, пошуку та використання документів.

Відповідно до стандарту вищої освіти України з підготовки бакалаврів за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» дисципліна «Електронні архіви» спрямована на формування таких загальних компетентностей: здатності до аналізу та синтезу, абстрактного мислення, комунікації державною та іноземною мовами, пошуку, обробки та аналізу інформації з різних джерел, прийняття обґрунтованих рішень, застосування знань в практичних ситуаціях, оцінки та забезпечення якості виконуваних робіт, а також навички використання інформаційних і комунікаційних технологій; та спеціальних (фахових, предметних) компетентностей: здатності відбирати, аналізувати, оцінювати, систематизувати, виконувати моніторинг, організовувати, зберігати, розповсюджувати та надавати в користування набуті інформацію та знання, застосовувати сучасні прикладні програмні засоби та технології для вирішення фахових завдань, застосовувати та вдосконалювати автоматизовані інформаційно-пошукові системи, організовувати електронні архіви та бібліотеки, проблемно-орієнтовані бази та банки даних, упроваджувати інноваційні інформаційні технології для створення продуктів та послуг, а також підвищення якості обслуговування користувачів архівів і бібліотек, здійснювати самоосвіту.

Відповідно до нормативного змісту підготовки здобувачів вищої освіти (Стандарт вищої освіти України з підготовки бакалаврів за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»), очікується, що в результаті навчання з дисципліни «Електронні архіви» студенти будуть:

- володіти методами узагальнення, аналізу та синтезу інформації в сфері, пов'язаній з її пошуком, накопиченням, зберіганням і використанням;
- володіти знаннями й розумінням наукових засад організації, вдосконалення, впровадження новітніх технологій в сфері інформаційного, бібліотечного та архівного забезпечення установ;
- володіти теоретичними та практичними знаннями з інформаційної діяльності щодо маркетингу інформаційних продуктів і послуг, соціальних комунікацій в глобальних мережах, впровадження та за-

стосування документних комунікативних технологій у соціальних системах;

- володіти теоретичними та практичними знаннями з менеджменту архівних і бібліотечних установ, технологій побудови та підтримки функціонування електронних архівів та бібліотек, аналізу та задоволення інформаційних потреб користувачів;
- знати та розуміти законодавчі та галузеві нормативні документи;
- виконувати пошук інформації для вирішення завдань спеціальності;
- вміти оцінювати можливості використання нових інформаційних технологій для вдосконалення виробництва інформаційних продуктів та послуг;
- вміти вибирати, налагоджувати й експлуатувати типові офісні та комп'ютерне обладнання;
- застосовувати знання і розуміння для ідентифікації, формулювання й вирішення завдань в інформаційних та документаційних системах;
- застосовувати знання технічних і конструктивних характеристик й особливостей, а також правил експлуатації комп'ютерної та офісної техніки для вирішення фахових завдань;
- приймати обґрунтовані управлінські та технологічні рішення;
- оцінювати отримані результати та вміти аргументовано обстоювати рішення;
- поглиблювати існуючі та набувати нові знання.

Засобами оцінювання та демонстрування результатів навчання є (Робоча програма навчальної дисципліни «Електронні архіви»): залік, захист реферату, контрольні завдання, презентації результатів виконаних студентами практичних завдань та завдань із самостійної роботи.

Структурно програма навчальної дисципліни містить два розділи:

Розділ 1. Загальні відомості про системи електронного архіву;

Розділ 2. Особливості організації систем електронного архіву.

Перший розділ містить п'ять тем. У першій означається узагальнена постановка проблеми збереження інформації та розкривається порядок її вирішення на різних етапах розвитку суспільства аж до виникнення єдиних «архівних» систем. У другій темі описується узагальнена технологія отримання документа з архіву та її змінювання **при** переході від збереження документів у формі паперів та мікрофільмів до **застосування** систем електронних архівів. Окреслено переваги та недоліки цих підходів. У третій темі розглядається призначення різних видів документообігу підприємства та роль і місце в ньому архіву. У четвертій темі **надається** структурно-функціональний опис систем електронного

архіву різних типів, окреслюються їх переваги, недоліки та доцільність застосування. У п'ятій темі розглядаються перспективи розвитку систем електронного архіву в напрямках універсализації, створення єдиного інформаційного простору та застосування технологій синхронізації даних.

Другий розділ також містить п'ять тем. У першій надається опис узагальненої структури системи електронного архіву. У другій темі розглядаються особливості структурної організації програмного рівня підсистеми збереження інформації. У третій розкриваються особливості організації апаратного рівня підсистеми збереження інформації. Четверту тему присвячено проблемам упровадження систем електронного архіву на підприємствах різного типу. П'яту – правовим засадам застосування систем електронного архіву та захисту інформації.

Основна частина теоретичного матеріалу **розкривається** на лекційних заняттях.

Теми та завдання до самостійної роботи сформовані таким чином, щоб надати студентам можливість закріпити, розширити й поглибити знання, отримані на лекційних заняттях, та підготуватися до практичних занять без безпосередньої участі викладача для досягнення програмних результатів навчання. Зокрема студенти готують реферати, виконані на одну з сімдесяти двох запропонованих їм тем, присвячених опису сучасних проектів та систем електронних архівів, сучасних апаратних і програмних рішень, які застосовуються в системах електронних архівів та документообігу, а також існуючого законодавства та методів захисту інформації стосовно електронних архівів, які, згодом, доповідають та захищають. Додатково студентам надається можливість запропонувати свою тему, котру вони мають узгодити з викладачем перед виконанням реферату.

Поглибленню теоретичних знань також сприяють практичні заняття, завдання яких спрямовані на розвиток логічного мислення студентів, навичок із пошуку інформації, її аналізу та синтезу. Зокрема на практичних заняттях вони ознайомлюються з сучасними технологіями, що застосовуються в системах електронних архівів, через пошук визначень, опис та класифікацію основних термінів галузі, а також пошук у мережі Інтернет із подальшим самостійним структурно-функціональним описом сучасних архівних систем різних типів. Вочевидь, що виконуючи такі завдання, студенти набувають навичок, які полегшують можливе використання ними конкретних архівних систем у подальшій професійній діяльності.

Слід зазначити, що оскільки архівні системи різних типів найактивніше розвиваються в західних країнах, основна кількість навчально-

методичної та довідкової літератури написано англійською мовою та розрахована на західні стандарти, що створює певні перепони при її адаптації до українських умов. Також існуючі навчально-методичні та довідкові матеріали національних архівних систем здебільшого спрямовані на професійного користувача, котрий має ґрунтовні спеціальні знання як у сфері архівної справи, так й у галузі інформаційних технологій, а, отже, схематичні та складні для розуміння слабопідготовленими користувачами, якими, в більшості, є студенти. У таких матеріалах бракує простих для розуміння, але розгорнутих прикладів, які б докладно пояснювали основні принципи застосування та надавали ґрунтовний опис використання подібних систем у різних предметних сферах. Отже, перед застосуванням у навчальному процесі, ці матеріали потребують адаптування до знань та вмінь абітурієнтів, що вимагає від викладача високого професіоналізму й значних часових витрат.

Оцінювання знань студентів із дисципліни «Електронні архіви» здійснюється на основі результатів поточного та підсумкового контролю у формі заліку.

З метою перевірки рівня оволодіння студентами темами конкретних практичних занять проводиться поточний контроль, який здійснюється під час їх проведення. Об'єктом оцінювання знань студентів у процесі поточного контролю є: систематичність, активність та змістовність роботи протягом семестру над вивченням програмного матеріалу на практичних заняттях та під час самостійної роботи, а також виконання завдань практичних занять та самостійної роботи.

Завданням поточного контролю є перевірка розуміння та засвоєння навчального матеріалу, уміння самостійно опрацьовувати завдання, здатності осмислити зміст теми чи розділу. При контролі систематичності та активності роботи оцінюються: рівень знань, продемонстрований під час виконання завдань практичних занять та самостійної роботи.

Підсумковий контроль здійснюється за рейтинговою системою без проведення заліку. Якщо студент набрав менше 60 балів, підсумковий контроль здійснюється за рейтинговою системою з проведенням заліку. Форма проведення заліку — контрольні завдання, питання яких охоплюють усі теми теоретичного та практичного матеріалу курсу.

Однією з основних проблем викладання курсу «Електронні архіви» є фактична відсутність навчальних посібників українською мовою, тому основним джерелом теоретичних знань для студентів є конспект лекцій, значна частина якого ґрунтується на окремих статтях, викладених на Інтернет-сторінках організацій, що розробляють та впроваджують системи електронного архіву та документообігу. Отже, список рекомендованої студентам літератури містить посилання на такі публікації, серед

них слід виокремити роботу О. Риндіна, 2007, серед друкованих праць студентам рекомендується монографія М. Фарлі¹, присвячена архітектурним особливостям сховищ даних.

Висновки. Незважаючи на зазначені труднощі, розроблені навчально-методичні матеріали до курсу «Електронні архіви» дозволяють ознайомлювати студентів з особливостями організації та функціонування систем електронних архівів різних типів. Водночас триває удосконалення змісту й методики викладання курсу, обговорення результатів якого між викладачами закладів вищої освіти сприятиме уточненню наповнення курсу та розвитку спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа».

Список посилань

- Асєв, Георгій (2009). Методологія створення сховищ даних: стандарти та моделювання. *Вісник Книжкової палати*, 5, 30-32.
- Рындин, Алексей (2007). Архив без пыльных полок или способы организации архива предприятия. *ЕСМ-Journal*. Взято из <http://www.ecm-journal.ru/docs/Arkhiv-bez-pylnykh-polok-ili-sposoby-organizacii-arkhiva-predpriyatija.aspx>.
- Бачинська, Н. (2015). Базові концепції модернізації вищої бібліотечної освіти в Україні. *Вісник Книжкової палати*, 3, 32-35.
- Білова, Т. Г., Побіженко, І. О., Ярута, В. О. (2015). Особливості викладання дисципліни «Дискретна математика» для напряму підготовки «Документознавство та інформаційна діяльність». *Експертні оцінки елементів учебного процесса : программа и материалы XVII межвуз. науч.-практ. конф., 27 нояб. 2015 г.*, 16-18.
- Бриль, Ю. О. (2018). Практика формування та реалізації змістового компоненту документознавчої освіти в Україні. *Вісник Житомирського державного університету ім. Івана Франка*, 1 (92), 54-63.
- Загуменна, В., Тимошенко, І. (2015). Підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації бібліотечно-інформаційних фахівців у НАКККіМ. *Вісник Книжкової палати*, 4, 43-44.
- Коханова, І. (2013). Вузькі фахові дисципліни як запорука отримання якісної вищої бібліотечної освіти (досвід ХДАК). *Вісник Книжкової палати*, 4, 18-20.
- Кушнарєнко, Н. М. (2017). Особливості викладання дисципліни «Сучасні проблеми розвитку документно-інформаційних систем». *Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку : матер. міжнар. наук. конф., 23-24 листопада 2017 р.*, 156-159.
- Папакін, Г. В. (2013). До проблеми змістового наповнення навчальної підготовки документознавців у Національній академії керівних кадрів культури і мистецтв. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*, 2, 4-8.

1 Фарлі М. Сети хранения данных / Марк Фарли. — М. : Изд-во «Лори», 2003. — 550 с.

- Прокопенко, Л. С. (2014). На шляху до рівноцінності, прозорості і визнання дипломів: ІФЛА і бібліотечно-інформаційна освіта. *У Львівському бібліотечному форумі «Бібліотек@ — відкритий світ» : зб. матеріалів*. Київ : УБА, 55–57.
- Соляник, А. (2017). Сучасні тренди модернізації вищої бібліотечно-інформаційної освіти України. *Вісник Книжкової палати*, 1, 22-26.
- Філіпова, Л. (2016). Магістерські освітні програми бібліотечно-інформаційного профілю в університетах США: досвід організації та змісту навчання. *Вісник Книжкової палати*, 3, 49-52.
- Шемаєва, Г. В. (2013). Інноваційна модель бібліотечної освіти: перспективи реалізації. *Вісник ХДАК*, 40, 43-49.
- Ярута, В. О. (2009). Курс «Електронні архіви» в умовах сучасного освітнього простору. *Соціальні комунікації в стратегіях формування суспільства знань : матеріали міжнар. наук. конф., 26-27 лют. 2009 р., Ч. 2*, 188–190.
- Ярута, В. О. (2018). Перспективи викладання курсу «Електронні таблиці та бази даних». *Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку: матер. міжнар. наук. конф., 22-23 листопада 2018 р.*, 175–176.
- Робоча програма навчальної дисципліни «Електронні архіви» за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»* (2018). В. О. Ярута (Розробник). Харків : ХДАК, 16 с.
- Стандарт вищої освіти України. Рівень вищої освіти: перший рівень. Ступінь вищої освіти: бакалавр. Галузь знань: 02 Культура і мистецтво. Спеціальність: 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа* (2017). А. М. Пелецишин, Н. А. Бачинська, В. В. Гавриленко, О. Є. Гомотюк, Ю. І. Палеха, М. С. Пасічник, А. А. Соляник (Розробники); Міністерство освіти і науки України. Київ: МОН, 9 с. Взято з https://mon.gov.ua/storage/app/media/vyshcha/naukovo-metodychna_rada/proekty_standartiv_VO/029-informaczijna-biblioteczna-ta-arxivna-sprava-magistr-03072017.doc.

References

- Aseev, Georgy (2009). Methodology of data warehouse development: standards and modeling. *Bulletin of the Book Chamber*, 5, 30-32 [in Ukrainian].
- Rindin, Aleksey (2007). Archive without dusty shelves or ways of organizing an enterprise archive. *ECM-Journal*. Retrieved from <http://www.ecm-journal.ru/docs/Arkhiv-bez-pylnykh-polok-ili-sposoby-organizacii-arkhiva-predpriyatija.aspx>. [in Russian].
- Bachinska, N. (2015). Basic concepts of modernization of higher library education in Ukraine. *Bulletin of the Book Chamber*, 3, 32-35 [in Ukrainian].
- Bilova, T. G., Pobyzhenko, I. O., Yaruta, V. O. (2015). Peculiarities of teaching of the discipline «Discrete Mathematics» for the direction of preparation «Documentary Studies And Information Activity». *Expert Estimations Of The Elements Of The Educational Process: program and the materials of the XVII interuniversity scientific practice conference, Nov. 27, 2015 y.*, 16-18 [in Ukrainian].

- Bryl, Yu. O. (2018). The practice of formation and implementation of the content component of document education in Ukraine. *Bulletin of Zhytomyr State University named after: Ivan Franko*, 1 (92), 54–63 [in Ukrainian].
- Zagumenna, V., Tymoshenko, I. (2015). Training, retraining and advanced training of library and information specialists at NAKKKiM. *Bulletin of the Book Chamber*, 4, 43–44 [in Ukrainian].
- Kokhanova, I. (2013). The narrow professional disciplines as a guarantee of obtaining high-quality library higher education (the experience of KhSAC). *Bulletin of the Book Chamber*, 4, 18–20 [in Ukrainian].
- Kushnarenko, N. M. (2017). Peculiarities of teaching of the discipline «Modern Problems of Development of Document-Information Systems». *Cultural Studies and Social Communications: Innovative Development Strategies: materials of the international scientific conference, November 23–24, 2017*, 156–159 [in Ukrainian].
- Papakin, G. V. (2013). To the problem of content of training for documentologists at the National Academy of Leaders of Culture and Arts. *Library Science. Record Studies. Informology* 2, 4–8 [in Ukrainian].
- Prokopenko, L. S. (2014). On the way to equivalence, transparency and recognition of diplomas: IFLA and library and information education. *V Lviv library Forum «Libraries — Open World»*. Kyiv: UBA, 55–57 [in Ukrainian].
- Solyanyk, A. (2017). Modern trends in the modernization of the high library and information education of Ukraine. *Bulletin of the Book Chamber*, 1, 22–26 [in Ukrainian].
- Filipova, L. (2016). Masters' educational programs of the library and information profile at US universities: the experience of the organization and content of studies. *Bulletin of the Book Chamber*, 3, 49–52 [in Ukrainian].
- Shemaeva, G. V. (2013). Innovative model of library education: perspectives for realization. *Visnyk of Kharkiv State Academy of Culture*, 40, 43–49 [in Ukrainian].
- Yaruta, V. O. (2009). Course «Electronic Records Management» in the in the conditions of modern educational space. *Social Communications in Strategies for the Formation of a Knowledge Society: materials international scientific conference, February 26–27. 2009, Part 2*, 188–190 [in Ukrainian].
- Yaruta, V. O. (2018). Perspectives of teaching the course «Electronic Spread Sheets and Databases». *Cultural Studies and Social Communications: Innovative Development Strategies: materials international scientific conference, November 22–23, 2018*, 175–176 [in Ukrainian].
- Working program of the discipline «Electronic Records Management» аиц specialty 029 «Information, Library and Archival Affairs»* (2018). V. O. Yaruta (Developer). Kharkiv: KhSAK, 16 p. [in Ukrainian].
- The Standard of Higher Education of Ukraine. Level of Higher Education: first level. Degree of Higher Education: bachelor. Branch of Knowledge: 02 Culture and Art. Specialty: 029 Information, Library and Archival Affairs* (2017). A. M. Peleschyshyn, N. A. Bachinska, V. V. Gavrilenko, O. Ye. Gomotiuk, Yu. I. Paleha, M. S. Pasichnyk, A. A. Solyanik (Developers); Ministry

of Education and Science of Ukraine. Kyiv: MESU, 9 p. Retrieved from https://mon.gov.ua/storage/app/media/vyshcha/naukovo-metodychna_rada/proekty_standativ_VO/029-informacijna-bibliotchna-ta-arxivna-sprava-magistr-03072017.doc. [in Ukrainian].

Надійшла до редколегії 18.03.2019 р.